

**Магістерська робота на тему:
«Формування досвіду моральної
поведінки учнів початкових класів
у навчально – виховному процесі»**

Виконала:

магістрантка

ННІ педагогіки 61 групи

Данильченко Марія

Науковий керівник:

Дубасенюк О.А

Зміст

Вступ.....	3
Розділ I. Теоретичні підходи до проблеми морального виховання особистості як педагогічної проблеми.....	6
1.1. Стан проблеми морального виховання у педагогічній теорії.....	6
1.2. Моральне виховання учнів початкових класів.....	20
1.3. Моральний досвід як показник вихованості молодших школярів.....	28
1.4. Особливості формування морального досвіду поведінки учнів початкових класів.....	35
Висновки до 1 розділу.....	52
Розділ II. Організація експериментальної роботи	54
2.1. Педагогічний досвід формування культури поведінки учнів початкових класів.....	54
2.2. Педагогічні умови формування культури поведінки молодших школярів у навчально – виховному процесі.	60
2.3. Методика експериментального дослідження.....	64
2.3.1. Діагностика рівня сформованості морального досвіду молодших школярів у навчально – виховному процесі.....	64
2.3.2. Засоби формування морального досвіду учнів.....	69
2.3.3. Динаміка розвитку морального досвіду учнів початкової школи.....	71
Висновки до 2 розділу.....	75
Висновки.....	77
Список використаної літератури.....	78
Додатки	

Вступ

В умовах сучасного суспільства проблема морального виховання є особливо актуальною. Недаремно, питання морального виховання виходять на одне з перших місць у системі виховання майбутнього громадянина незалежної української держави.

Важливою складовою морального виховання є виховання культури поведінки, яку розглядаються як важливу соціальну, педагогічну і психологічну проблему, від успішного розв'язання якої залежить розвиток у підростаючого покоління високих моральних якостей.

У педагогічній науці накопичена значна джерельна база з проблеми формування досвіду культури поведінки молодшого школяра.

Досліджувана проблема знайшла відображення у ряді наукових праць. Зокрема з таких проблем: морально-етичне виховання молодших школярів (А. Богуш, А. Каніщенко, А. Корнійчук, В. Мацулевич, Н. Смовська, К. Щербакова); виховання культури поведінки учнів (В. Білоусова, Н. Богданова, Т. Говорун, Н. Кисельова та ін.); етики взаємин у шкільному колективі (В. Білоусова, О. Матвієнко).

Багатоаспектність навчально – виховного процесу вимагає постійних резервів щодо застосування нових форм і методів формування досвіду культури поведінки молодших школярів. Тому виникає потреба звернутися до ретельного вивчення цього питання як ефективного засобу навчання та виховання учнів.

Зазначимо, що питання формування досвіду культури поведінки є важливим фактором шкільного навчально – виховного процесу. Тому цілком логічно, що аналіз сьогоденної шкільної практики засвідчує підвищений інтерес до виховання культури поведінки молодших школярів. При цьому виникає потреба наукового підходу до розробки цієї проблеми з урахуванням умов, у яких перебуває суспільство і початкова школа зокрема. Здійснений

нами аналіз наукового фонду та стану шкільної практики свідчить про недосконалість цілісної виховної технології в зазначеному аспекті в початковій школі.

Неадекватна оцінка можливостей різних форм і методів морального виховання та неналежне їх використання у виховному процесі початкової школи, значно збіднює моральний досвід молодших школярів.

Актуальність та недостатній рівень розробки визначеної проблеми в теорії та шкільній практиці зумовили вибір нами теми дипломного дослідження.

Об'єкт дослідження – моральне виховання учнів початкових класів.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи формування морального досвіду поведінки молодших школярів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати методи формування морального досвіду поведінки учнів в початковій ланці освіти.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні того, що використання методики формування морального досвіду поведінки у початкових класах буде ефективною за таких умов:

- урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів початкових класів;
- систематичність виховної роботи;
- культура поведінки вчителя;
- співпраці з сім'єю;
- опори на життєвий досвід учнів.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження, були встановлені такі **завдання**:

- вивчити стан досліджуваної проблеми у педагогічній теорії та шкільній практиці;

- виявити ефективні форми і методи формування морального досвіду поведінки у початкових класах, та експериментально перевірити їх;

- проаналізувати психологічні особливості молодшого школяра та обґрунтувати необхідність їх урахування при виборі форм і методів формування культури поведінки молодших школярів;

- експериментально перевірити результати дослідження.

Теоретична значущість дипломної роботи впливає з важливих завдань удосконалення виховного процесу у плані підвищення його ефективності.

Матеріали дослідження можуть використовувати вчителі початкової школи для ефективної реалізації виховного потенціалу в урочний та позаурочний час.

У роботі було використано наступні методи дослідження:

- аналіз літературних джерел;
- вивчення шкільних документацій;
- аналіз продуктів дитячої діяльності;
- вивчення та аналіз передового педагогічного досвіду;
- бесіда;
- спостереження;
- анкетування;
- педагогічний експеримент.

ВИСНОВКИ

Проблему морального виховання досліджували і філософи, і психологи, і педагоги. Але і зараз вона актуальна. Працюючи над проблемою морального виховання молодших школярів ми вивчили психолого-педагогічну літературу з даної проблеми, розглянули сутність, зміст і основні поняття морального виховання, а також характеристики молодшого шкільного віку, розкрили особливості морального виховання в молодшому шкільному віці, вивчили методи, форми та прийоми морального виховання молодших школярів у навчальній діяльності, зробили аналіз, а потім і узагальнення різних поглядів на дану проблему в літературі.

Результати дослідно - експериментальної роботи з вивчення й удосконалення морального досвіду молодших школярів підтвердили висунуту нами гіпотезу.

Ми дійшли висновку, що успішному формуванню моральних якостей сприяють:

- особистий приклад вчителя;
- повне розкриття і розуміння змісту моральності, значимості в суспільстві і самій особистості;
- використання різних форм, методів і видів морального виховання.

Так само компоненти сприяють формуванню моральної свідомості, почуттів, мислення, включені у зміст роботи.

Молодший шкільний вік - етап розвитку дитини, який відповідає періоду навчання в початковій школі. Провідним видом діяльності в даному віці стає навчання, хоча як і раніше багато часу діти приділяють грі. У цьому віці продовжують розвиватися самооцінка, мислення (від емоційно-образного до абстрактно-логічного), мова, пам'ять (має переважно наочно-образний характер), увага (мимовільна, недостатньо стійка, обмежена за обсягом), активно розвиваються елементи соціальних почуттів, формуються навички

суспільної поведінки (колективізм, відповідальність за вчинки, товариство, взаємодопомога та ін.)

Завершуючи наше дослідження ми можемо сказати наступне, моральне виховання – безперервний процес, він починається з народження людини і продовжується все життя, і спрямований на оволодіння людьми правилами і нормами поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Г.С. Практична психологія. Підручник для вищої школи / Абрамова Г.С. – М.: 2004. – 127с.
2. Аристотель. Твори в 4-х томах / Аристотель. – М.: 2004, т.4. – 123 с.
3. Артюхова І. С. Цінності і виховання // Педагогіка / Артюхова І.С. – К.: 1999, № 4. – 28 с.
4. Байбара Т.М., Бібік Н.М. Я і Україна: Підручник для 3 кл / Байбара Т.М., Бібік Н.М. – К.: Форум,2003. – 176 с.
5. Бех І.Д. Критерії морального виховання молодших школярів / За ред. І.Д.Беха, С.Д.Максименка. – К.: Рад.шк., 1989. – 6-30 с.
6. Бібік Н.М., Коваль Н.С. Я і Україна: підручник для 2 кл / Бібік Н.М., Коваль Н.С. – К.: Форум,2002. – 144 с.
7. Богданова О.С. и Петрова В.І. Методика воспитательной работы в начальных классах / Богданова О.С., Петрова В.І. – М.: 1975. – 58 с.
8. Богданович М.В. Математика: Підручник для 3 кл / Богданович М.В. – К.: Освіта, 2002. –160 с.
9. Богданович М.В. Математика: Підручник для 4 кл / Богданович М.В. – К.: Освіта, 2002. –159 с.
- 10.Божович Л.І., Коннікова Т.Є. Моральне формування особистості школяра в колективі / Божович Л.І., Коннікова Т.Є. - М.: 2000. – 56-63 с.
11. Вашуленко М.С., Дубовик С.Г., Мельничайко О.І., Скуратівський Л.В. Рідна мова:Підручник для 4 кл / Вашуленко М.С., Дубовик С.Г., Мельничайко О.І., Скуратівський Л.В. – К.: Освіта, 2003 – Ч.І. – 128 с.
12. Вашуленко М.С., Мельничайко О.І. Рідна мова: Підручник для 3 кл / Вашуленко М.С., Мельничайко О.І. – К.:Освіта, 2003 – Ч.І. – 126 с.
13. Веремійчик І.М. Трудове навчання. Стежинка до майстерності: Навчальний посібник з трудового навчання. Стежинка до майстерності:

- Навчальний посібник з трудового навчання для 12 кл. поч.шк. /
Веремійчик І.М. – К.: Педагогічна думка, 2002. – 127 с.
- 14.Галузінський В. М. Індивідуальний підхід у вихованні учнів /
Галузінський В. М. – Київ: Радянська школа, 1982. – 85 –106 с.
15. Горєва В.М. Виховання культури поведінки школярів / Горєва В.М. –
Київ, 1983. – 3-25 с.
- 16.Григорович Л.А. Педагогіка і психологія / Григорович Л.А. – М., 2004.
– 49 с.
17. Давидов В.В. Види обобщения в обучении / Давидов В.В. – М.:
Педагогіка, 1972. – 423 с.
- 18.Даль В.І. Тлумачний словник російської мови / Даль В.І. – М.: 2005,
т.11.
19. Долинська Л.В., З.В.Огороднійчук . – К.: Просвіта, 2001. – 387 с.
20. Дорохов А. А.Как себя вести / Дорохов А. А. – Мн., 1979. – 54 с.
- 21.Єрмакова Є. Курс морального виховання «Етика». // Народна освіта /
Єрмакова Є. 2003. № 9-10.
22. Зверєва І.Д., Коваль Л.Г., Фролов П.Д. Діагностика моральної
вихованості школярів: Навч. Посібник / Зверєва І.Д., Коваль Л.Г.,
Фролов П.Д. – К.: ІСДО, 1995.
- 23.Каирова І.А. Азбука морального виховання / За ред. І. А. Каирова, О. С.
Богданової. – М.: Просвещение, 1996. – 37-44 с.
24. Коваль Н.С., Нарочна Л.К. Природознавство в 3 класі. Посібник для
вчителів / Коваль Н.С., Нарочна Л.К. – К.: Рад. Школа. – 1988. – 39 с.
- 25.Короткий словник з філософії. – М.: 1992. – 32 с.
26. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток
особистості / Костюк Г.С. – К.: Радянська школа, 1989. – 608 с.
- 27.Леонтьєв А. М. Діяльність, свідомість, особистість / Леонтьєв А. М. –
М., 1975. – 59 с.

28. Лихачов Б.Т. Педагогіка. Курс лекцій: Навч. Посібник для студентів пед. навч. закладів і слухачів ІПК і ФПК / Лихачов Б.Т. – М.: Прометей, Юрайт, 2006. – 234 с.
29. Любарська Л.М., Образотворче мистецтво: підручник для 3 кл / Любарська Л.М. – К.: Форум, 2003. – 127 с.
30. Макаренко А.С. Лекції о воспитании детей / Макаренко А.С. – Минск. Нар. Асвета, 1978. – 76 с.
31. Макаренко А.С. Лекції про виховання дітей – Соч. у 7-ми т. / Макаренко А.С. – М., 1979. – т. IV.
32. Макаренко А.С. Педагогічна поема / Макаренко А.С. – К.: Рад. школа, 1977. – 507 с.
33. Маклаков А.Г. Загальна психологія. СПб. / Маклаков А.Г., 2004. – 109с.
34. Максименко С.Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження / Максименко С.Д. – К.: Укрвузтшграф, 1996. – 41 с.
35. Маліночки Е.Т. Педагогіка / За ред. Е. Т. Маліночки. – М.: Краснодар, 1992. – 231 с.
36. Менчинская Н.А. Проблемы обучения, воспитания и психического развития. Избр. психол. Труды / Менчинская Н.А. – М. : Ин-т практ. психологии; Воронеж: МОДЭК, 1998. – 443 с.
37. Немов Р. С. Психологія. У трьох книгах. Кн. 1.: Загальні основи психології / Немов Р. С. – М.: Владос, 2000. – 666 с.
38. Нікандров Н.Д. Проблема цінностей в російському суспільстві і цілі виховання. // Школа. 2002. № 4.
39. Ніцше. Твори в 2-х томах / Ніцше. – М.: 1998. – т. 1 НІОП АПНСССР, 1998. – 26 с.
40. Ожегов С.І. , Шведова Н.Ю. Тлумачний словник російської мови, 2 видання / Ожегов С.І. – М.: 2002. – 74 с.
41. Подласий П.І. Педагогіка: Підручник для студентів вищ. пед. навч. закладів / Подласий П.І. – М.: Просвещение, 1996. – 108 с.

- 42.Рахімов О.З. Роль морального виховання у формуванні особистості. // Класний керівник / Рахімов О.З. 2001. – № 6.
- 43.Реан А. А., Бордовская Н. В., Розум С. І. Психологія і педагогіка / Реан А. А., Бордовская Н. В., Розум С. І. – СПб.: Пітер, 2000. – 159 с.
- 44.Рожков М.І. Байбородова Л.В. Організація виховного процесу в школі: Посібник для студ. вищ. навч. закладів / Рожков М.І. Байбородова Л.В. - М.: Гуманит. вид. центр ВЛАДОС, 2000. – 28 с.
- 45.Рубінштейн С.Л. Психолого - педагогічні проблеми морального виховання школярів / Рубінштейн С.Л. – М.: 1996. – 60 с.
46. Савченко О.Я. Читанка: Підручник для 3 кл. / Савченко О.Я. – К.: Освіта, 2003. – Ч.1. –142 с.
- 47.Сенько В. Г. Виховання у молодших школярів норм поведінки (Робота з важкими дітьми) / Сенько В. Г. – Мінськ: Народна асвета, 1976. – 126 с.
- 48.Сластенін В.А., Ісаєв І.Ф., Міщенко О.І., Шиянов Є.М. Педагогіка. Уч. посібник для студентів педвузів / Сластенін В.А., Ісаєв І.Ф., Міщенко О.І., Шиянов Є.М. – М.: Школа-прес, 2002. – 245 с.
- 49.Сухомлинський В.А. Вибрані педагогічні твори / Сухомлинський В.А. – М., 1980р.
50. Сухомлинський В.О. Павлинська середня школа // Вибрані твори: у 5 т. / Сухомлинський В.О. – К., 1976-1977. – Т.4. – 175 с.
- 51.Трофімова Н.М. Моральні орієнтири молодшого школяра / / Педагогіка, 1997, № 6;
- 52.Філонов Г.Н. Формування особистості: проблеми комплексного підходу у процесі виховання школяра / За ред. Г. Н. Філонова. - М.: Педагогіка, 1983. – 56-61 с.
- 53.Фрідман Л. М., Кулагіна І. Ю. Психологічний довідник учителя / Фрідман Л. М., Кулагіна І. Ю. – М.: Просвещение, 1991. – 11–20 с.

54. Харламов І.Ф. Моральне виховання школярів: Посібник для клас. Керівників / Харламов І.Ф. – М.: Просвещение, 1983. – 92 с.
55. Штольц Х., Рудольф Р. Як виховувати моральну поведінку?: Кн. для вчителя: Пер з нім. / Штольц Х., Рудольф Р. – М.: Просвещение, 1996. – 5 с.
56. Яновська М.Г. Моральне виховання і емоційна сфера особистості / / Класний керівник / Яновська М.Г. 2003. - № 4